

Inspiration til at styrke dine elever

Guide til lærere

Et værktøj til at arbejde
med modellen "Helheds-
orienteret undervisning"
på erhvervsskoler

**FAST
HOLD
ELSES
KARA
VANEN**

VEJE TIL
GENNEFØRT
UDDANNELSE

Indhold

Om Guiden til lærere	3	Få inspiration til læringsstilsmetoder	24
Planlæg et læringsforløb	6	Få inspiration til struktureret gruppearbejde	24
Trin 1: Vælg tema og målgruppe	7	Brug elevernes input til aktiviteter	24
Trin 2: Formuler læringsmål	8		
Trin 3: Afsæt ressourcer	10	Evaluer og planlæg videndeling og udbredelse	26
Trin 4: Organiser undervisningen	11	Gennemfør efter-screening af eleverne	26
Trin 5: Planlæg aktiviteter	12	Evaluer forløbet	26
Trin 6: Tilpas læringsmiljø	14	Del viden og erfaringer med resten af lærergruppen	28
Trin 7: Mål effekt og resultater	14		
Skab et godt læringsmiljø	15	Lærersamarbejde i reflekterende team	29
Vær en tydelig leder i undervisningen og skab gode relationer til eleverne	15	Brug metoden "reflekterende team" i teamsamarbejdet	29
Klasseledelse og rummets indretning	16	Inspiration til køreplan for arbejdet med metoden "reflekterende team"	29
Start hver undervisningsgang med en forventningsafstemning	16		
Skab god kontakt til eleverne	18	Tankerne bag "Helhedsorienteret undervisning"	32
Planlæg din undervisning med omhu	18	Hvad er "Helhedsorienteret undervisning"?	32
Planlæg overgange i undervisningen	19	Hvad skal eleverne opleve og lære?	32
Bevar overblikket i løbet af undervisningen	19	Hvordan arbejder lærere og ledere med "Helhedsorienteret undervisning"?	33
Afslut altid undervisningen på en god måde	20		
Vær opmærksom på din dobbeltrolle	21	Ordforklaring	34
Tag højde for elevernes forskellige måder at lære på	23	Kopiark - Lærerarket	36
Lad eleverne opdage deres styrkesider med mange intelligenser	23	- Planlæg et læringsforløb	36
Brug læringsstile til at styrke elevernes muligheder for at tilegne sig ny viden	23	Kopiark - Formulering af kompetencemål samt mål for almenfagene	37
Skab et fælles sprog sammen med eleven	24	Vil du vide mere	38

Om Guiden til lærere

Det du får ud af guiden

Guiden henvender sig til dig som lærer, der ønsker at arbejde ressourcerorienteret og anerkendende med sine elever samt at give dem optimale udfordringer og dermed sikre dem de bedste mulige resultater på grundforløbet.

Guiden giver dig inspiration til at arbejde med elevernes styrkesider og til at indrette din undervisning helhedsorienteret. Målet er at styrke elevernes faglige, sociale og studiemæssige kompetencer, så de efterfølgende kan gennemføre et hovedforløb.

Du får som lærer inspiration til at udvikle dine undervisningsmetoder, indretning af lokalet og valg af undervisningsmaterialer, så eleverne oplever, at de lærer mere, og at de arbejder ud fra deres egne styrker.

Sådan bruger du guiden

Guiden kan du bruge alene eller sammen med kollegaer til at planlægge undervisningsforløb på grundforløb. Du kan læse guiden i sin helhed eller vælge de afsnit ud, som du finder interessante.

Guiden er udformet så konkret og praktisk, at du kan gå direkte frem efter den, og på en effektiv måde sikre dig, at din planlægning får effektiv, didaktisk indhold.

Hvad er helhedsorienteret undervisning?

- Helhedsorienteret undervisning foregår som en integreret del af undervisningen på grundforløbet.
- Helhedsorienteret undervisning styrker samarbejdet omkring og med den enkelte elev og er målrettet elever med lave almenfaglige kompetencer, især elever med anden etnisk baggrund.
- Helhedsorienteret undervisning samler læringsaktiviteterne omkring den fagfaglige dimension og styrker samspillet mellem praksis og teori, så grundforløbets aktiviteter giver mening for eleven og giver ham/hende mulighed for at øge sin indlæring.
- Helhedsorienteret undervisning sætter fokus på det almenfaglige i det fagfaglige, så svage almenfaglige kompetencer ikke bliver barrierer for indlæringen af grundforløbets faglige kompetencemål.
- Ved at bruge helhedsorienteret undervisning kan du som leder give lærerne de bedste faglige og organisatoriske rammer for at gennemføre en undervisning, øge elevernes selvværd og fremme deres fagfaglige og almenfaglige kompetencer.

Hvorfor Helhedsorienteret undervisning?

Eleverne siger:

”

Når jeg taler med elever fra andre grundforløb, så lyder det som om, at vores lærer lytter meget mere.

”

Da vi lærte det med elnet, kunne vi det bedre end dem på de andre grundforløb. Der lavede vi det med kort og spørgsmål frem for at læse i en bog.

”

På den måde vi har lært tingene, har jeg fået mere selvtillid. Det er pludselig blevet vist, at jeg sgu' godt kan det her. Det giver en vis selvtillid, som jeg har manglet de sidste par år. Jeg er klar til hovedforløbet nu.

Lærerne siger:

”

Diskussionen om det pædagogiske er kommet helt i fokus.

”

Vi har respekt for hinanden, og vi kan flytte rundt på vores egne interesser og behov og styrker og svagheder. Det har været elevernes læring og interesser, der var i fokus. Dette projekt er nok noget af det bedste, jeg har været med til i de 17 år, jeg har været lærer.

”

Vi fandt ud af, at vi tror, at eleverne bedst lærer gennem praksis. Vi lærer meget af de tekniske skoler - at det er godt at have noget praktisk i hænderne.

Lederne siger:

”

Vi er blevet klogere og vi er blevet bedre til at definere delmålene og vi har også sat flere op. Det vil vi forsættet med at gøre. Både tydeligere for os selv og eleverne, hvad vi vil. Det er svært at nå til et mål, hvis man ikke sætter nogen delmål op på vejen. Man skal vide, hvordan man kommer til målet.

”

Vi har haft et stigende fokus på den relationelle del, elev-lærer. For at kunne underbygge den, er man nødt til at have færre lærere omkring eleven, som til gengæld ved, hvad der foregik. Dette projekt støtter op om denne tankegang. Lærerne føler, at de har en særlig opgave, og det betyder også, at de investerer mere i hvad der foregår og at de snakke mere sammen.

”

Mine kompetencer til at lytte er blevet styrket, og at sætte fokus på hvad det konkret er, vi ville have ud af noget. I stedet for at have fokus på dig og mig. Her har jeg lært at lukke munden og lytte til, hvad der bliver sagt.

TIP Guiden kan også være god inspiration til nye lærere, som ønsker konkret inspiration til at planlægge sin undervisning.

Planlæg et læringsforløb

I det følgende vil du blive guidet igennem en række overvejelser i forbindelse med, at du skal planlægge et konkret undervisningsforløb, hvor du har fokus på det helhedsorienterede.

Brug kopiarket "Planlæg et læringsforløb" på side 36 til at skrive ned, hvordan dit undervisningsforløb skal være. Læs først afsnittet her i guiden og svar derefter på spørgsmålene på kopiarket.

Når du skal planlægge et læringsforløb er der en række trin du skal igennem. Med udgangspunkt i den lokale undervisningsplan for grundforløbet skal du vælge temaer, forløb mv. Når indholdet er valgt skal du fastlægge mål med

undervisningen. Ud over de faglige mål udvælges en række mål for danskområdet og talområder, som er relevante for det faglige tema, og som er relevante for netop din elevgruppes udvikling af faglige færdigheder i dansk og regning/matematik.

TIP Involver eleverne inden du planlægger et læringsforløb, for at høre hvilke erfaringer, idéer, ønsker og behov de har i forhold til projektet.

Det er også her, du sammenholder målgruppens behov for at arbejde med de almentfaglige mål, og hvilke relevante almentfaglige mål, der er relevante i relation til temaet.

Planlægningen af et læringsforløb

TRIN 1 Vælg tema til målgruppen

TRIN 2 Formuler læringsmål:
Undervisningsmål: fagligt + dansk, matematik, naturfag. Kobles til kompetencemål for lokal undervisningsplan. Det er vigtigt her at relatere de almentfaglige læringsmål til elever med behov.
(Eksempel: dansk: Læse, skrive, tale)

TRIN 3 Afsæt ressourcer

TRIN 4 Organiser undervisningen

TRIN 5 Planlæg aktiviteter

TRIN 6 Tilpas læringsmiljø

TRIN 7 Mål effekt og resultater

TRIN 1 Vælg tema og målgruppe

Første skridt for at komme i gang med at planlægge et undervisningsforløb er at vælge, hvilket tema dit forløb skal have ud fra dit grundforløbs kompetencemål.

TIP Overvej om det kun er ens egen undervisning temaet skal dække, eller er der andre undervisere, der skal involveres?

OVERVEJ Hvad er temaet for dit undervisningsforløb?

Skriv ind på Lærarket.

Hvad er elevernes læringsbehov?

Brug realkompetenceafklaringen som I har gennemført ved grundforløbets start (dansktest og en regning/matematiktest) til at få viden om elevernes kompetencer. Du og dit team/aktionslæringsgruppe kan bruge kendskabet til elevernes faglige forudsætninger, særlige styrker og læringsstile til at foretage målrettede faglige, pædagogiske og didaktiske valg.

OVERVEJ Hvilke elever er det du skal undervise og hvad er deres særlige læringsbehov (både fagfagligt og almenfagligt)?

Hvilken evt. læringsmodstand og dårlige skoleerfaringer kan der være blandt eleverne?

Skriv ind på Lærarket.

TRIN 2 Formuler læringsmål

Næste skridt er at formulere læringsmål. Hent inspiration i Inspirationsguiden side 5-19.

Hvis I er flere lærere, der skal planlægge forløbet sammen, så start med at skrive målene på post-its.

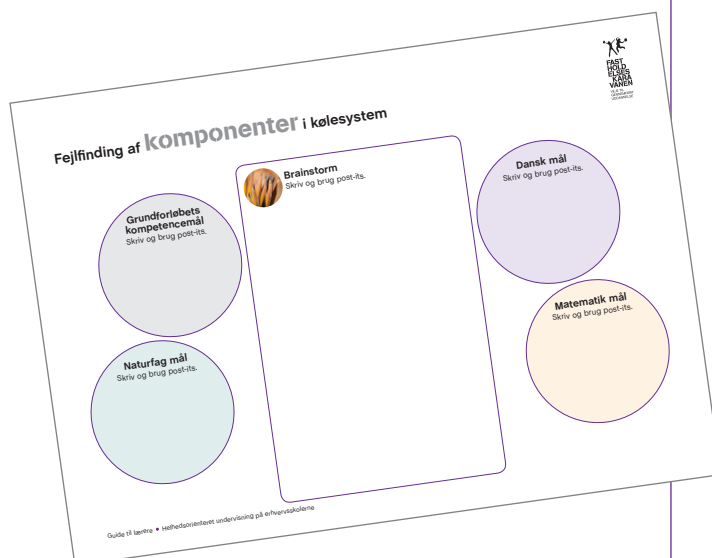
Case • Fejlfinding i kølesystem

Et eksempel på kompetencemål fra den lokale undervisningsplan fra grundforløbet ”Bil, fly og andre transportmidler”.

Eleven kan ud fra sin viden om komponenternes funktion gennemføre fejlfinding på komponenter i kølesystemet.

Arket anvendes til brainstorm over elementer, der skal indgå i emnet. Skab overblik og formuler indenfor grundforløbets faglige indhold, fagfaglige mål og delmål i dansk, regning/matematik, naturfag. Sorter målene.

Se eksempel herunder.
Se Inspirationsguide side 5-19
”Eleven kan efterkontrollere frostsikkerhed i kølesystemet”.

Kompetencemål

Eleven kan efterkontrollere frostsikkerhed i kølesystemet

Dansk

Søgelæsning i instruktionsbog, ordforråd og gråzonesprog

Matematik

Artematik (4 regningsarter), grader og vektorer

Naturfag

Væsker i flydende og fast form

Case • Kommunikation

Et eksempel på fælles kompetencemål fra den lokale undervisningsplan er:

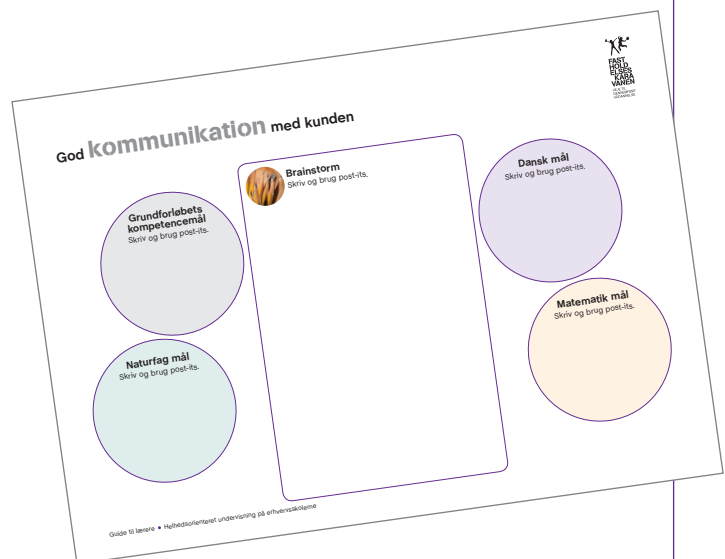
- At kunne tilpasse kommunikationen sprogligt, kulturelt og teknologisk i forhold til forskellige kommunikationssituationer.

På grundforløbet "Bil, fly og andre transportmidler" arbejdes med med kompetencemålet: "God kommunikation med kunden".

Arket anvendes til brainstorm over elementer, der skal indgå i emnet. Skab overblik og formuler indenfor grundforløbets faglige indhold, fagfaglige mål og delmål i dansk, regning/matematik, naturfag. Sorter målene.

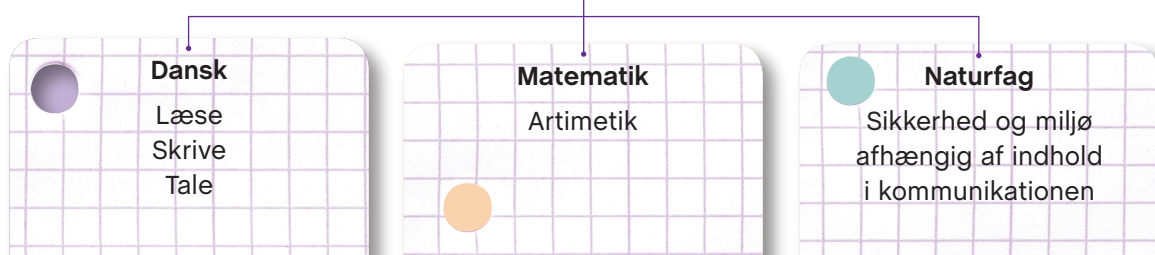
Se eksempel herunder.
Uddybende bemærkninger til dansk-målene under figuren.

Se eksempel herunder på individuelle kompetencemål i elevens individuelle uddannelsesplan.
Se mere i inspirationsguiden.

Kompetencemål

Eleven kan tilpasse sin kommunikation sprogligt til forskellige kommunikationssituationer

Eksempel på individuelle kompetencemål i elevens individuelle uddannelsesplan

Se mere i inspirationskataloget.

Læse

- Kunne læse en e-mail med besked om hvad der skal arbejdes med på det indleverede køretøj.
- Kunne læse en brugsanvisning (fx arbejdspladsbrugsanvisning) på et materiale, der anvendes under reparationen.

Skrive

- Kunne skrive e-mail til kunden vedr. udskiftning af dele på det reparerede køretøj.
- Kunne skrive en besked til lagerchefen om forbrug fra lageret.

Tale

- Kunne forklare kunden om de udskiftede dele i det reparerede køretøj.

OVERVEJ Hvilke læringsmål vil du arbejde med i undervisningsforløbet?

Hvilke elever skal arbejde med disse almenfaglige delmål? Tal med eleverne om det, skriv gerne i individuel undervisningsplan.

Skriv ind på Lærerarket.

TRIN 3 Afsæt ressourcer

OVERVEJ Hvilke lærere og i hvilke lektioner undervisningsforløbet skal foregå? (Hent inspiration i boksen nedenfor).

Skriv ind på Lærerarket.

Overvejelser når der skal afsættes ressourcer i forhold til casen "Kommunikation"

Casen: Danskaktiviteten, der indgår, skal træne læsning ved at læse en arbejdspladsbrugsanvisning på et stof, der skal anvendes til reparationen. Det er vigtigt at de ord, der skal anvendes ofte efterfølgende trænes yderligere (se læringsmateriale i Inspirationsguide).

Spørgsmål til at afsætte ressourcer:

- Hvornår skal danskaktiviteten/-erne finde sted og hvor lang tid skal der anvendes?
- Skal der være danskressourcelærer med i en del af lektionen?
- Hvilke elever har brug for din vejledning/støtte?
- Vil du inddrage elever som medundervisere?
- Er der brug for tekniske hjælpemidler, IT-rygsæk, Adgangforalle (www.adgangforalle.dk - IT- og telestyrelsens program til at få teksten læst op. Kan gratis downloades på alle computere) mv.

TRIN 4 Organiser undervisningen

OVERVEJ Hvordan du vil inddele eleverne i grupper og organisere undervisningen? (Hent inspiration i tipsboksen nedenfor).

Skriv ind på Lærerarket.

TIPS til organisering af undervisningen

- **Individuelt**, hvis der fx er stor spredning på elevernes læringsmål - dette kræver flest lærerressourcer.
- **Par sammensat** så parrene kan løse opgaven - stærke ressourcer og mindre stærke ressourcer.
- **Grupper** på 4 elever sammensat således, at gruppen selv kan klare opgaven - stærke ressourcer og mindre stærke ressourcer.
- **Praktiske øvelser**, materialer, modeller. Ud fra den tid, der er til rådighed og de mål, der skal nås disponeres tiden til de læringsaktiviteter, som du mener giver eleverne størst mulig indlærings effekt. Hent yderligere inspiration i afsnittet om klasseledelse.
- **Arbejdspladser**. Eleverne er optaget af, at deres arbejdspladser udstråler seriøsitet i forhold til undervisning. Klasseværelse og værksted må gerne være fyldt med opslag, produkter fra undervisning. Undgå fx plakater, der ikke har noget med undervisning at gøre.
- **Tag stilling til**, hvordan du vil starte undervisningen, dvs. hvilken "Åben aktivitet" du vil lave.
- **Præsenter dagens/lektionens mål**. Lad eleverne få tid til at relatere såvel de fagfaglige mål som de almenfaglige (dansk og matematik) til deres egne læringsmål (Individuel uddannelsesplan i "Elevplan").
- **Disponer aktiviteterne** - rækkefølge og tidsforbrug - men præsenter kun en aktivitet ad gangen. Husk lukkeaktivitet/åbneaktivitet ved skift.

TRIN 5 Planlæg aktiviteter

Nu skal du i gang med at vælge, hvilke konkrete aktiviteter du skal lave i dit undervisningsforløb.

Du skal altid opbygge dine aktiviteter ud fra følgende huskeregl

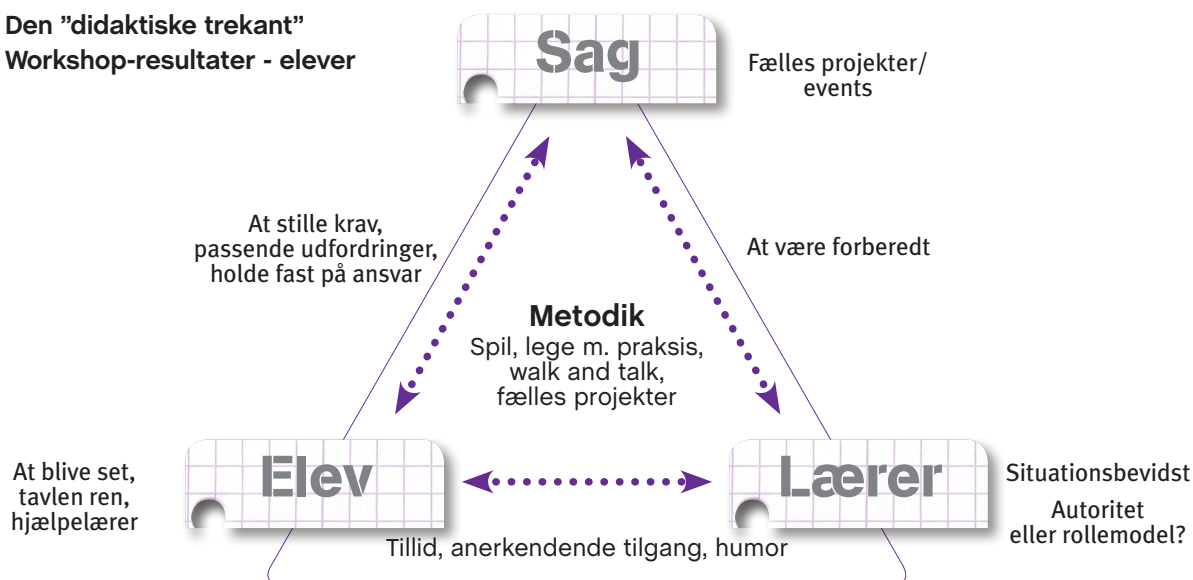
- Start med en global indledning og et motiverende oplæg.
- Undervisningsaktiviteterne skal være en vekselvirkning mellem praktiske øvelser og mere boglige aktiviteter.
- Der skal arbejdes ud fra den enkelte elevs styrkesider (tag fx udgangspunkt i "mange intelligenser" og læringsstile).
- Lav fælles aktiviteter, hvor eleverne bruger deres styrker til at hjælpe hinanden.

Præsentation af den "didaktiske trekant"

Attractor Rambøll placerede essensen af elevernes udsagn fra pilotprojektets opstartsworkshop om "den gode læringsituation" i en "didaktisk trekant". Formålet var dels at illustrere elevernes bevidsthed om deres egen rolle i at opnå optimale læringsmiljøer, og dels at få en overskuelig model i forhold til lærernes tilrettelæggelse af undervisning.

Modellen er med succes blevet anvendt i forbindelse med lærerteamenes tilrettelæggelse og arbejde med den "Helhedsorienterede undervisning". Det er Attractor Rambølls oplevelse, at især elevernes ønske om konkrete, praksisnære introduktioner til grundforløbets emner har afspejlet sig i lærerteamenes tilrettelæggelse.

Den "didaktiske trekant" Workshop-resultater - elever

OVERVEJ Kig nu i Inspirationskataloget for at finde inspiration til, hvilke aktiviteter du vil lave i dit undervisningsforløb.

På side 13 side kan du hente inspiration til din aktivitetsplan.

Skriv ind på Lærerarket.

Eksempel på aktivitetsplan

Plan	Aktivitet	Læringspointer
Introduktion	Fx videoklip med interview af værkfører på et autoværksted.	Eleverne får overblik over, hvad undervisningen skal handle om.
1. aktivitet	<p>Læsning af arbejdspladsbrugsanvisning. Alle elever skal opleve sig kompetente. Der er computer med "Adgangforalle" (www.adgangforalle.dk - IT- og telestyrelsens program til at få teksten læst op. Kan gratis downloades på alle computere) til de, der har behov eller IT rygsæk. Eleverne skal sidde, hvor de ikke forstyrrer hinanden eller dem, der læser på anden vis (høretelefoner).</p> <p>Læse sammen i grupper, afmålt tekstlængde i forhold til kompetencer. De vigtigste ord er understreget i teksten, kan trænes vha. læringsstilsmaterialer, rutsjebane, vendespil, fluesmækker mv.</p>	Der arbejdes ud fra den enkelte elevs styrkesider (ud fra viden om "mange intelligenser" og læringsstile).
2. aktivitet	<p>Struktureret gruppearbejde. Læsning som nævnt ovenfor i forhold til kompetencer er struktureret gruppearbejde. Eleverne sidder og arbejder i grupper på 4 elever med en opgave, fx hvordan de vil arbejde med det stof, de lige har læst om i arbejdspladsbrugsanvisningen. En elev bliver siddende de tre øvrige går på besøg i hver sin øvrige gruppe. Her hører de om hvordan den pågældende gruppe vil arbejde med stoffet. Nu vender alle tilbage til egen gruppe og har inspiration med fra tre øvrige grupper.</p>	Fælles aktiviteter - eleverne bruger deres styrker til at hjælpe hinanden.
3. aktivitet	<p>Eleverne brainstormer på vigtige budskaber i interviewet med værkføreren. Skriver dem som spørgsmål på kort, der anvendes til "Quiz og byt", vendespil.</p>	
Afslutning	Logbog, portfolio, posters på opslag.	Det er vigtigt, at eleverne oplever, at få en ikke ydmygende feedback på indsatsen, at der måles i forhold til tidligere kunne, viden osv. Frem for mod gennemsnittet af alle andre.

TRIN 6 Tilpas læringsmiljø

Når du gennemfører læringsforløbet er det vigtigt, at du tænker rammerne for læringsmiljøet ind, dvs. hvordan du leder klassen, tilrettelægger overgange, gør det tydeligt for eleverne, hvad spillereglerne er, og hvad målet med undervisningen og de enkelte aktiviteter er.

OVERVEJ Hvilken form for klasseledelse skal der til for at understøtte det eleverne skal lære i forløbet? (Hent inspiration i boksen på side 15).

Skriv ind på Lærerarket.

TRIN 7 Mål effekt og resultater

Når du har gennemført læringsforløbet, er det en god idé at evaluere forløbet på to niveauer:

- Eleven dokumenterer i sin portfolio i Elevplan.
- Lærerteamet evaluerer i henhold til aktionslæringsplanen.

Det er vigtigt, at du som lærer har fokus på effekten hos eleverne, så du fastholder elevernes engagement og motivation. Oplevelsen af at gøre fremskridt med de nye måder at arbejde på er afgørende. Her er en af de gode anledninger til at give eleven ikke-ydmygende feedback, altså at se, høre og forstå eleven med henblik på god inspiration til elevens næste mål. (Læs mere om dette i afsnittet "Evaluer og planlæg, videndeling og udbredelse" senere i guiden).

OVERVEJ Hvordan vil du evaluere undervisningsforløbet med eleverne?

Hvordan vil du evaluere undervisningen med dine kollegaer?

Skriv ind på Lærerarket.

1) Kagan og Stenlev, *Cooperative Learning*
Weidner, *Kooperativ læring*.

Skab et godt læringsmiljø

Når læreren leder den enkelte elevs og holdets læring ved hele tiden at udfordre i praktiske aktiviteter som grundlag for teoretisk læring, og når læreren arbejder med klare mål og tydelig ledelse i et anerkendende og ressourceorienteret miljø opstår det læringsmiljø, der er afgørende for den helhedsorienterede undervisnings succes, nemlig elevens trivsel og læringsprogression.

Vær en tydelig leder i undervisningen og skab gode relationer til eleverne

Forskning viser, at et godt læringsmiljø er kendetegnet ved, at du som lærer er god til at lede klassen, og at du skaber gode relationer til eleverne.

God klasseledelse og læringsledelse

- **Giv undervisningen retning i forhold til det fælles mål.** Fx at introduktionen indeholder et praktisk eksempel på, hvad emnets indhold skal bruges til i forhold til gruppens forestilling om, hvad de skal bruge deres nye viden til. På auto vil det fx være fint med interview af værkfører, eller et filmklip mv.
- **Sørg for at undervisningsmetoderne egner sig til målet.** Fx at udnytte eleveres styrkesider, og give dem ansvar og opgaver i forhold til deres styrker, så de støtter hinanden. Sikre sig, at praksis kommer før teori, så eleverne får mulighed for at udnytte eksisterende viden og dermed mulighed for FLOW.
- **Sørg for at undervisningen foregår på hovedsporet.** Fx ved at have målene for undervisningen for øje og vejlede og guide den enkelte eller grupperne i retning af målet. Det kan gøres både ved et styrende opgaveflow, men også ved at følge processen og lægge op til løbende feedback.
- **Sørg for at der er respekt blandt deltagerne.** Fx ved at der fra begyndelsen på grundforløbet lægges op til åben kommunikation om styrker og udfordringer bl.a. ved at eleverne kender deres egen læringsstil og MI-profil. Lærerne er hele tiden opmærksomme på, at eleverne får succesoplevelser ved at hjælpe andre. Forstør succeserne verbalt.
- **Sørg for at energierne er fokuserede.** Fx ved at skabe entusiasme, guide og opmuntre undervejs. Giv tydelig og ikke ydmygende feedback.
- **Forebyg konflikter ved at afklare mål, undervisningsmetoder, samværsregler.** Fx ved at læreren er klar i sin læringsledelse på, at det er læring, vi er sammen om. At læreren vælger med omhu, hvilke undervisningsmetoder, der er velegnede til den gruppe af elever, der netop er samlet her. Værdien i at føre dialog om styrkesider, læringsstil-profil og MI-profil, at indrette undervisningen, så der er valgmulig heder, og så eleven har mulighed for at lære nyt på den for ham mest velegnede måde, er helt afgørende. At bruge tid på at afstemme forventninger og blive tydelige (evt. opslag) på hvilke mål alle arbejder efter.

Klasseledelse og rummets indretning

Din klasseledelse starter allerede, når du vælger, hvilket rum din undervisning skal foregå i, og hvordan det er indrettet. Rummets indretning sender et signal til eleverne om, hvordan undervisningen kommer til at foregå, og hvad de kan forvente af dig som lærer. Det skaber ro at vise, at du har tænkt over, hvordan rummet er indrettet, og ved at fx AV-udstyr, værktøj osv. er på plads inden undervisningen starter.

Tænk nu på dit næste undervisningsforløb og overvej følgende spørgsmål

- Ved "bag" til stol undervisning "Auditorium":
 - Er borde og stole opstillet egnet til formålet? Er AV-midler klar.
 - Signalerer rummet seriøs undervisning?
 - Kan eleverne få "fingre" i noget af materialet?
 - Hvor er centrum? Hvem er der?
- På værkstedet/"laboratorium":
 - Starter dagen på værkstedet?
 - Hvor giver du introduktionen?
 - Hvordan involveres eleverne i oplægget?
 - Hvor og hvornår hører de mest efter?

Start hver undervisningsgang med en forventningsafstemning

Gør det til en vane at starte din undervisning med en forventningsafstemning, så eleverne ved, hvad de kan forvente, og hvor du får mulighed for at lytte til elevernes forventninger. På den måde giver du eleverne en tryghed om, hvad der skal ske og et medansvar for, at I når det du har planlagt.

OVERVEJ Hvilken form for forventningsafstemning har du gode erfaringer med?

Hvordan vil du fremover lave forventningsafstemning i starten af undervisningen?

(Hent inspiration i tipsboksen på side 17).

Skriv ind på Lærerarket.

TIPS til forventningsafstemning med eleverne

- Hvad er det, vi er sammen om her?
- Hvad vil du gerne have ud af at være her?
- Hvad skal vi nå i dette forløb/i dag?
 - Øvelser, fx Check ind
 - Tavle med dagens program og klokkeslæt
 - Trinmodel (se nedenfor)

Trinmodellen er en metode, hvor læreren aktiverer eleverne i størst muligt omfang i læreprocesserne.

1. trin: Lad den enkelte elev svare kort på det spørgsmål, du stiller. Fx: "hvad kan du huske fra sidste gang?" eller "hvad er dine forventninger til i dag?"

2. trin: Lad eleverne danne makkerpar. De kan evt. interviewe hinanden om hvad de kan huske fra sidste gang eller hvilke forventninger, de har til undervis-

ningen i dag. Det kunne også være at sortere i det nedskrevne og medbringe det vigtigste til den fælles drøftelse.

(Hvis der er rigtig mange elever på holdet, vil de nu kunne gå sammen 4 og 4, og opgaven kunne nu være, at sortere i det skrevne og igen medbringe det vigtigste til den fælles drøftelse).

3. trin: Lav en opsamling. Hvis du samler op på læring fra sidste undervisningsgang, så er der ca. 10 input (holdstørrelse på 20), der under lærerens ledelse reflekterer og samler op på læringen fra sidst.

4. trin: Stil et åben spørgsmål til eleverne fx "Hvad skal vi gøre på denne baggrund?", "Hvad er det vigtigste, vi skal huske?" eller "Hvordan kan vi sikre os at denne viden fastholdes?"

Skab god kontakt til eleverne

Din relation til eleverne er vigtig for at skabe en god undervisning.

TIPS til at skabe god kontakt til eleverne

- Skriv dagens program op på tavle eller lignende.
- Sig hvad du gør - og gør hvad du siger.
- Vær nærværende og opmærksom på eleverne. Vær nysgerrig og bevidst om forskellige behov og aktiviteter.
- Markér at du har ordet, eller om der er åbent for deltagelse. Giv eleverne klar besked, så de ved hvornår de kan bidrage, og hvor de kan bidrage.
- Anerkendelse (imødekommenhed). Find altid det positive i et input eller en besvarelse fra elever. Byg videre på styrkesiderne, det medfører læring, der hvor det kan være svært. Sørg for at alle elever bidrager med deres stærke sider. Et af målene med styrke-baseret undervisning, er at "gøre hinanden gode".
- Tilpas dit sprog til elevernes alder og forudsætninger. Støttende og udfordrende. De er under mental ombygning. Ny læring kan være truende for selvopfattelsen.
- Vis med dit kropssprog at du er leder af undervisningen: Hvor står du i rummet? Hvilken mimik og gestikulation bruger du?

OVERVEJ

Hvordan skaber du god kontakt til dine elever?

OBS! det er helt almindeligt at elevgrupper er forskellige.

Planlæg din undervisning med omhu

Når du skal planlægge din undervisning er det vigtigt at have fokus på:

- Formuler mål: hvad skal eleverne lære?
- Planlæg indhold/stof/sag/materiale: hvad skal eleverne læse/forstå/fortolke/bearbejde?
- Vælg metode: hvad skal eleverne gøre med indhold/stof/sag/materiale for at målet kan nås?

Når du vælger, hvordan arbejdsformen i klassen skal være, skal du gøre dig nogle tanker om, hvad du skal opnå i den enkelte situation:

- **Lærercentreret undervisning - "tavleundervisning"**. Læreren har overblikket og spørger eleverne efter tur. Dvs. der er: +styring og (oftest) ro - elevinddragelse - elevaktivitet.
- **Elevcentreret undervisning gennem gruppearbejde**. Dvs. der er: -styring og overblik. +flere elever aktive, -en del elever er fortsat uden læringsaktivitet.

- **Struktureret gruppearbejde**, der fordrer såvel samarbejde og bearbejdning af sagsforholdet. Fx ved at lade eleverne benytte enkle samarbejds mønstre, som "Videncirklen", ellers "Hvem ved mest?". En vekselvirkning, hvor eleverne arbejder med det nye, de skal lære i den form, der er bedst for hver enkelt og at de derefter deler erfaringer, viden med hinanden. *Dvs. der er fordele og ulemper ved de enkelte arbejdssituationer. Det er alene jer som team/aktionslæringsgruppe eller dig som eneplanlægger af undervisningen, der ud fra dit kendskab til eleverne og din erfaring ved, hvad eleverne har fornøjelse af.*

OVERVEJ Hvilken arbejdsform plejer du at benytte i din undervisning, og hvilke udfordringer oplever du?

Hvordan kan du i dit næste undervisningsforløb bruge mere struktureret gruppearbejde?

Planlæg overgange i undervisningen

Undervisning er altid delt op i forskellige sekvenser, adskilt af fysiske eller psykiske overgange, og uro optræder hyppigst ved overgange. Derfor er det en god idé at planlægge dine overgange fx ved at:

- Annoncere, lukke og åbne.
- Støt med fysiske skift af dig selv.

Lærerens tydelige ledelse af læringsmiljøet er også med til at skabe gode overgange. Ledelse af læringsmiljøet kan ses ved at:

- Processen har retning mod det fælles mål.
- Metoderne egner sig til målet.
- Undervisningen foregår på hovedsporet.
- Der er respekt blandt deltagerne.

- Energierne er fokuserede.
- Konflikterne forebygges ved at afklare mål og samværsregler.

OVERVEJ Hvordan vil du fremover lave overgange i undervisningen?

Bevar overblikket i løbet af undervisningen

Mens du underviser er det vigtigt, at du hele tiden bevarer overblikket og vurderer, om der er noget, der skal justeres undervejs. Her er nogle af de spørgsmål du kan have i baghovedet i løbet af undervisningen:

- Er undervisningen på hovedsporet?
- Er der attraktive sidespor, der skal forfølges positivt?
- Er stemningen positiv, er der uenigheder der er produktive, eller skal de parkeres?
- Skal der afstemmes forventninger med eleverne igen?
- Skal dagens program ændres?
- Lav timeout, hvor du sammen med eleverne taler om processen.
- Hvor er vi, hvad er der interesse for, hvor skal vi hen, hvad kan vi nå?
- Hvilken stemning er der i lokalet, hvad har du iagttaget, er der konflikt eller god fremdrift?

OVERVEJ Hvordan plejer du at stoppe op og justere din undervisning?

Hvordan vil du fremover stoppe op og justere din undervisning?

Afslut altid undervisningen på en god måde

Når du afslutter undervisningen er det en god idé at du samler trådene, og få eleverne til at reflektere over, hvad de har lært, hvad de synes gik godt/mindre godt, og hvad der skal ske næste gang.

Tænk over hvordan du vil afslutte forløbet, og inkludere følgende elementer:

- Sammenfatning/opsamling.
- Spørgsmål til, hvad eleven tjekker ud med i dag:
 - Hvad har jeg lært?
 - Hvad har jeg været særlig opmærksom på i dag?
 - Hvad har jeg bidraget med til undervisningen i dag?
 - Hvad har andre elever gjort, der har virket særlig godt i dag?
 - Hvordan var undervisningen?
 - Hvad virkede rigtig godt for mig?
- Beskriv hvad der skal ske næste gang i mødes.
- Tak for i dag, vi slutter her.

Vær opmærksom på din dobbeltrolle

Du har som lærer konstant en dobbelt opmærksomhed i forhold til mødet med eleven, som du skal være bevidst om.

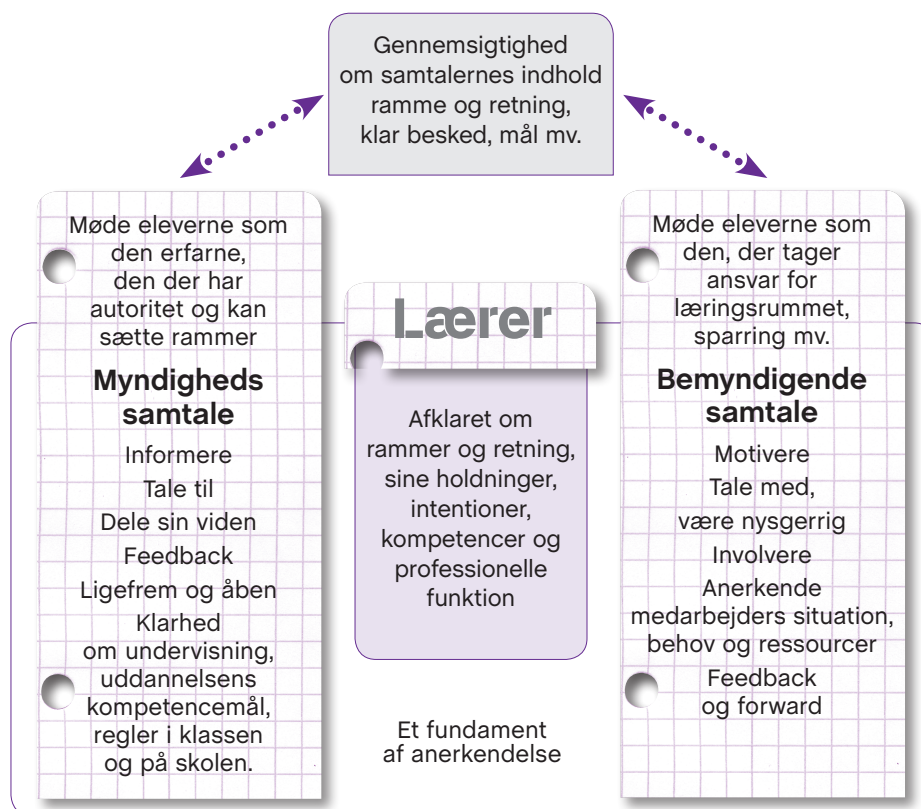
På den ene side den professionelle side (her benævnt myndighedssamtalen), hvor fagligheden udfoldes - man står ved, at man har et professionelt formål med mødet med eleven, der er bestemt ud fra lovens intentioner, skolens værdigrundlag, mål med undervisningen og så videre.

På den anden side erkender man, at det er eleven, der skal træffe valg i forhold til sin egen livssituation (her benævnt bemyndigende sam-

tale), hvor man som lærer stiller sig til rådighed i forhold til at støtte elevens beslutningstagen og personlige udvikling.

De to samtaler eller opmærksomhedspunkter er altid tilstede begge to, men i en given situation vil den ene være mere fremherskende end den anden. Udfordringen er at skabe et konstruktivt samspil mellem de to.

For at få dobbeltrollen til at fungere i praksis skal du være tydelig om rammerne for dialogen/mødet og fortælle eleven, hvad de kan forvente af mødet. Derudover skal du kunne reflektere over og udfordre dine egne holdninger og personlige værdier.

Lyst til læring

Værdighed
at blive hørt
at være motiveret

Al tilgang

- Fokus på det, der allerede lykkes.
- Fokus på det, vi gerne vil opnå.
- Det vi giver opmærksomhed får vi mere af.
- Tale om det vi vil opnå i stedet for det vi vil undgå.

Følelse af anerkendelse af præstation, ressourcer og kompetencer.

Individuel klarhed omkring og indflydelse på fremtid, krav og rolle.

Tag højde for elevernes forskellige måder at lære på

Forskning viser, at elevernes læringstilvækst er størst, når de får mulighed for at anvende deres styrker i læringssituationerne.

Når du som lærer skal tilrettelægge din undervisning er det vigtigt at have fokus på elevernes ressourcer og deres forskellige måder at lære på.

Der findes flere forskellige teorier, der kan give jer et fælles sprog til at tale om elevernes styrker. "Helhedsorienteret undervisning" tager udgangspunkt i Dunn og Dunns forskning i læringsstile og Howard Gardners forskning i mange intelligenser.

Lad eleverne opdage deres styrkesider med mange intelligenser

På baggrund af Gardners teori kan eleverne gennem en række spørgsmål få indblik i deres egne intelligenser/styrkeområder. Gardner har konkluderet, at der er 8 intelligensstyper, som alle mennesker besidder i større eller mindre omfang. Det har han gjort ved at trække på egne og andre forskeres iagttagelser indenfor antropologi, udviklingspsykologi, hjerneforskning, kognitionsvidenskab samt en række biografier om mennesker med særlig høj intelligens (Armstrong, 2004).

Formålet med at arbejde med mange intelligenser er at lade eleverne opdage, hvor deres særlige styrker ligger med henblik på at tage dem i brug når de skal løse opgaver.

I bilagene finder du materiale til at den enkelte elev kan lave sin egen profil.

Brug læringsstile til at styrke elevernes muligheder for at tilegne sig ny viden

"Hvis eleverne ikke kan lære på den måde vi underviser dem, må vi undervise dem på den måde de lærer" (Dunn & Dunn 2008).

Læringsstile handler om at eleverne kan lære det samme på forskellige måder. Der ligger en stor anerkendelse fra lærernes side i at respektere, at den viden eleven skal opbygge, de kompetencemål som den enkelte elev skal opnå, kan opnås ad forskellige veje.

Dunn og Dunn definerer læringsstile som den/de veje, vi går når vi:

- Skal koncentrere os om ny og svær information.
- Skal tage denne information ind.
- Bearbejde den til viden.
- Lagre denne viden.
- Bruge denne viden igen.

Formålet med at finde frem til elevens læringsstile er at fremme den kognitive proces i tilegnelsen af ny viden. I "Helhedsorienteret undervisning" handler det om, at eleverne skal have mulighed for at finde frem til deres foretrukne læringskanaler.

I bilagene kan du se, hvordan den enkelte elev kan finde sine foretrukne læringskanaler.

Skab et fælles sprog sammen med eleven

Du kan bruge mange intelligenser og læringsstile til at opbygge et fælles sprog i den anerkendende og bemyndigende samtale, som du har med eleverne i dagligdagen, og når du skal udarbejde den individuelle uddannelsesplan. Samtidig kan du forbedre elevens forståelse og vilkår for læring gennem, når du støtter dem i at være opmærksomme på deres egne og andres styrker og præference.

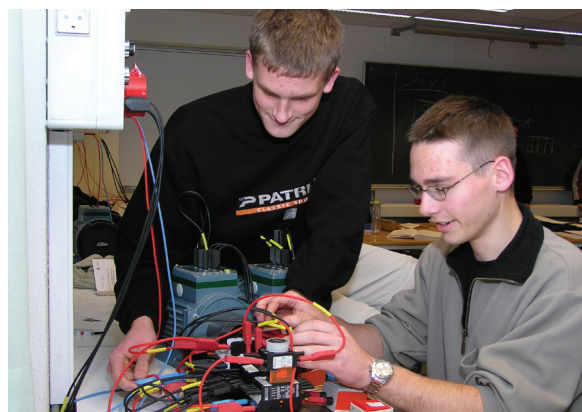
Inspirationen fra mange intelligenser og læringsstile kan sammen med et fælles sprog danne en ramme for det relationelle arbejde i lærer-elevforholdet og i elev-elev samarbejdet. Undersøgelser viser, at jo større mulighed elever får for at anvende deres styrker i undervisningen, jo større social ansvarlighed bliver de i stand til at udvise (Csikszentmihalyis og Hans Henrik Knoop).

Der er andre forhold, der har betydning for læreprocessen som fx tidligere erfaringer, lyst og vilje til at lære, følelser, økonomisk/social baggrund samt den fysiske tilstand (kost og motion). Disse ting er der ikke lavet særlige tiltag omkring i modellen "Helhedsorienteret undervisning".

Få inspiration til læringsstilsmetoder

Når du skal tilrettelægge undervisningen kan du hente inspiration i læringsstilsmetoder, der tilgodeser elevernes forskellige måder at indlære på.

Kig i Inspirationsguiden, hvor finder du en lang række materialer, der med afsæt i grundforløbets kompetencemål formidler informationerne til eleverne på forskellig måde.

Få inspiration til struktureret gruppearbejde

Samarbejdsevnen er altafgørende på de fleste arbejdspladser, og derfor må du sikre, at elevernes sociale kompetence bevidstgøres og trænes. Du kan fx lave struktureret gruppearbejde, hvor det handler om at bruge elevernes forskellighed som en ressource og arbejde bevidst med at opbygge inkluderende fællesskaber. Målet er alle elevers aktive deltagelse i undervisning og i klassefællesskabet. Med inspiration fra Margit Weidners "Kooperativ læring" foreslås arbejde i firemandsgrupper (team).

Kig i Inspirationsguiden og find forslag til aktiviteter til struktureret gruppearbejde.

Brug elevernes input til aktiviteter

Interview med elever viser, at de blandt andet er begejstrede for spil, praksis, lege, walk and talk. Det stiller krav til indretningen af læringsmiljøet, både der hvor der arbejdes konkret med praktiske øvelser fx bilværksted, elektronikrum, laboratorium, og hvor der arbejdes med mere almene skoleaktiviteter.

Det er en god idé, at der er læringsmateriale til de faglige mål, der skal trænes.

Kig i Inspirationsguiden og find materialer, og billeder og skabeloner til materialer.

Eksempler på åbne aktiviteter og globale tilgange

Åbne aktiviteter

- Korte møder-speeddating, Jeg glæder mig til....
- Dobbeltcirkler (Weidner, Kooperativ Læring, Stenlev: Cooperative Learning).

Globale tilgange til undervisning

- **Besøg som intro** - det giver eleverne en fantastisk mulighed for at skabe sammenhæng mellem det, de skal træne på "skolebænken" og det virkelige liv på værkstedet, kontoret, klinikken osv. Det har stor signalværdi at eleverne fra starten får "billede på", hvad grundforløbet skal føre til. Det er en god idé at aftale målet med besøget. Det kan godt være afgrænset - altså målrettet det undervisningstema, gruppen skal i gang med.
- **Film som intro** - hvis første mulighed ikke kan realiseres, vil en filmoptagelse sikkert være næsten lige så god. Processen kan forberedes ved, at eleverne producerer spørgsmål til interviewet.
- **Interview som intro** - eleverne kan interviewe hinanden om, hvad de ved om det emne, de skal i gang med.
- **Der kan også laves brainstorm.** Alle står i en cirkel, må kun nævne et ord, eller begreb, der har med emnet at gøre. Et ord eller begreb, der er nævnt, kan ikke gentages. Her får eleverne et godt indtryk af, at i fællesskab ved klassen meget.
- **Fortælling som intro** - gerne sjov - gerne med billeder. Dette kan i princippet være både læreren eller en elev, der har en lidt sjov oplevelse fra et kontor, værksted el. der er relevant for de deltagende grundforløbs elever. Det kan også være en elev fra hovedforløbet, der kommer og fortæller.

Evaluer og planlæg videndeling og udbredelse

Gennemfør efter-screening af eleverne

Efter at have gennemført forløb, hvor lærerne har arbejdet i team eller aktionslæringsgrupper med at screene eleverne, opstille mål, tilrettelægge og gennemføre undervisningsforløb, skal I gennemføre en efter-screening, for at se om eleverne har fået styrket de kompetencer, som I havde sat som mål.

En efter-screening skal gennemføres med den samme test, som før-screeningen, så I kan vurdere om eleverne har nået de opsatte mål.

OVERVEJ Hvordan og hvornår vil I gennemføre efter-screening af eleverne?

Evaluer forløbet

Tilrettelæg en evaluering af forløbet med lærer-teamet/aktionslæringsgruppen, hvor I taler om, hvordan de har oplevet forløbet, hvad de har lært, hvad de vil gøre anderledes en anden gang osv.

OVERVEJ Hvordan vil du gennemføre en evaluering med teamet/aktionslæringsgruppen?

TIPS til evalueringsformer

Målevaluering:

- Lærernes logbog
- Elevernes logbog
- Undervisernes portfolio
- Elevernes portfolio
- Opslag - se side 27

Tips til evalueringsspørgsmål til **Eleverne**

Summative spørgsmål

Hvad er den vigtigste læring, du tager med dig fra undervisningen i dag?

Hvilket/hvilke metoder vil du bruge igen imorgen?

Hvad vil du gerne komme videre med?

Svarene skrives på post-its.

Generative spørgsmål

Hvis andre elever skal have 10% mere ud af det, hvad skal der så ske?

Hvad skal læreren gøre?

Hvad kan eleverne selv gøre?

De gode idéer

Hvad er dine bedste råd til os lærere, hvis vi skal støtte jer bedst muligt?

Tips til evalueringsspørgsmål til **Lærerne**

Summative spørgsmål

Hvad er den vigtigste læring, vi kan tage med os fra undervisningen i dag?

Hvilken/hvilke metoder vil du bruge igen?

Hvad vil du arbejde for at vi kommer videre med?

Svarene skrives på post-its.

Generative spørgsmål

Hvis alle elever skal øge deres indlæring med 10 %, hvad skal der så ske?

Hvad skal lærerne gøre?

Hvad skal eleverne gøre?

De gode idéer

Hvad er dine bedste råd til dine kolleger, hvis de skal støtte eleverne bedst muligt i at lære godt?

Del viden og erfaringer med resten af lærergruppen

Som afslutning på forløbet vil det være en god idé at planlægge, hvordan I kan dele jeres viden og erfaringer med de øvrige lærere på skolen, så de kan blive inspireret til at gennemføre tilsvarende forløb.

Du skal sikre videndelingen på en sådan måde, at kollegerne i øvrige team har adgang til viden i en let og overskuelig form. Ledelsens sigte skal afstemmes med de opstillede overordnede mål.

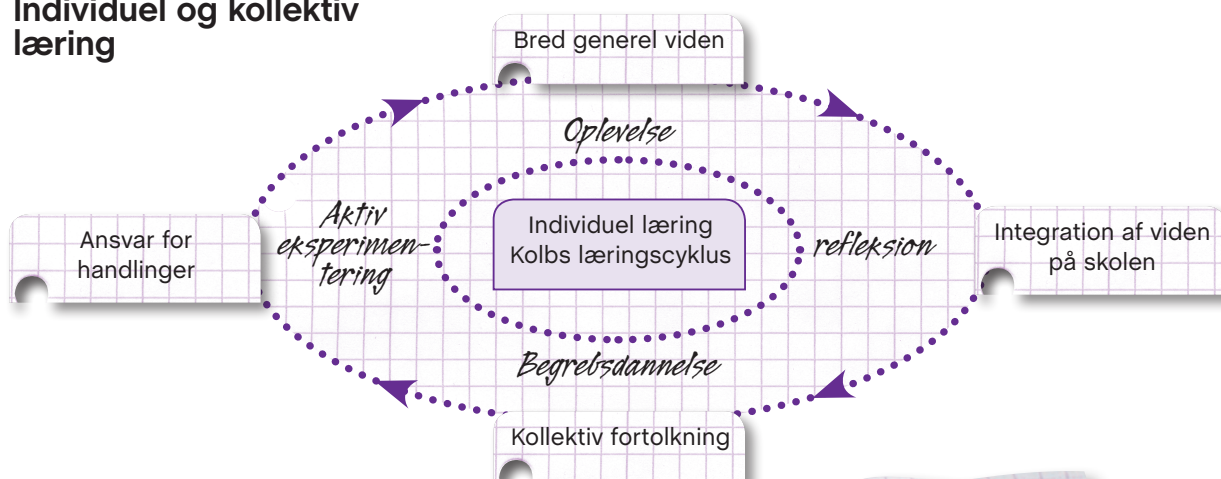
Det er vigtigst at opsamle viden på de områder, der aktuelt er opsat mål for. Videndelingen kan være elektronisk eller foregå på møder.

Nedenstående model illustrerer videndelingen i en organisation:

OVERVEJ Hvordan plejer I at videndele på skolen?

Hvordan vil I dele viden og erfaringer om forløbet med lærergruppen?

Individuel og kollektiv læring

TIPS til videndeling

Intranet

- Skriv kort om det største udbytte, jeres elever har haft af det første projekt.

Fælles møder

- Hvis flere aktionslæringsgrupper/team er sat i gang samtidig, er det en god idé, at det enkelte team/aktionslæringsgruppe starter med deres egen evaluering, fælles og individuel. Dernæst sender hver aktionslæringsgruppe/team en repræsentant til hver af de øvrige team, kun én bliver tilbage med henblik på, at fortælle om teamets erfaringer/læring.
- "Praktik".

Lærersamarbejde i reflekterende team

Teamorganisering kan understøtte den helhedsorienterede undervisning ved at lærerne arbejder med fælles mål, deler viden om den enkelte elevs styrker og resultater, samt reflekterer sammen om effekten af undervisningens tilrettelæggelse.

Brug metoden "reflekterende team" i teamsamarbejdet

Metoden reflekterende team kan anvendes i lærerteam og aktionslæringsgrupper.

Målet er at skabe en struktureret samtale, hvor I taler om mål for jeres elever og jeres undervisning, og hvor I reflekterer over elevernes læring og jeres pædagogiske praksis.

Metoden "reflekterende team" er et nyttigt redskab til at få øje på nye idéer og handlemuligheder i jeres undervisning.

OVERVEJ Hvordan plejer I at videndele på skolen?

Hvordan vil I dele viden og erfaringer om forløbet med lærergruppen?

Inspiration til køreplan for arbejdet med metoden "reflekterende team"

TIPS til indhold i relation til den helhedsorienterede undervisning

- Elev/ elever med behov for særlig faglige eller personlig støtte i den helhedsorienterede undervisning.
- Gode erfaringer med helhedsorienterede undervisningsaktiviteter.
- Effektivisering af teamets arbejdsmetoder, undervisningsplanlægning, teammøder, videndeling i relation til den helhedsorienterede undervisning.
- Forberedelse til hovedforløb (evt. med deltagelse af kolleger fra hovedforløbet).

Det første møde i teamet/aktionslæringsgruppen

Det første møde i teamet/aktionslæringsgruppen

- Der bør opstilles "spilleregler" for gruppen og jeres mål, og aftale datoer for fremtidige team/gruppemøder. Desuden kan det være en ide at aftale om, der skal skrives logbog.
- Der kan indgås en læringsaftale.
- Hjælp hinanden med at finde læringsprojekter som I vil arbejde med.
- Tal om hvordan I vil evaluere.
- Gennemgå hver enkelt læringsprojekt.
- Spørg ind til erfaringer, giv feedback på projekter, klarlæg hvilke første skridt der er nødvendige for at få læringsprojektet i gang.
- Afklare interviewerens rolle.

"Reflekterende team" består af: Interviewer, fokuspersion og reflektører

Samtalen kan foregå således:

- Optakt hvor fokuspersionen kort gør status over sit projekt (ca. 5 min).
- Indholdskontrakten mellem konsulent og fokuspersion kommer i hus (ca. 5-8 min).
- Samtalen går i gang ved, at intervieweren spørger, lytter og giver indspark (ca. 10 min).
- Plads til reflektorerne/timeout - mindst en gang (ca. 3-5 min. pr. timeout).

- Samtalen fortsætter mellem interviewer og fokuspersion (ca. 10 min).
- Fokuspersionens læringsrefleksioner. Hen mod slutningen skal parterne koncentrere sig om fokuspersionens læringsrefleksioner (5-8 min).
- Afrunding. Samtaleforløbet rundes af i forhold til kontrakten og sluttes af med en handleplan (ca. 10 min.)

Interviewer værktøjer:

Undersøgende spørgsmål, fælles refleksioner, hypotetiske spørgsmål, konkrete forslag, timeouts, hvor de reflekterende kolleger anmodes om at bidrage med deres refleksioner og idéer. Fx:

- "Er der nogen elever, du vil have særligt fokus på?"
- "Kan du beskrive, hvordan du gerne vil indrette undervisningslokalet?"
- "Har du gode erfaringer med undervisningsmaterialer fra andre projekter?"
- "Hvilke barrierer kan du få øje på i forhold til projektet?"
- "Hvordan kan I som team/aktionslæringsgruppe overvinde disse?"
- "Hvem vil I tale med fx om særlige lærerressourcer?"
- "Kan I starte med det, der er umiddelbart muligt med det samme?"

Rollefordeling

Interviewer

- **Klargøre:** Hvad ønsker du at få ud af samtalen i dag?
- Forsøge at forstå og få aktøren til at udfolde sit projekt: "Kan du forklare det lidt mere? Det lyder spændende, kunne du..."
- Følge en tankerække op: "Du sagde for et øjeblik siden, at ... Hvis det var muligt, hvad ville det betyde for dig, for projektet, for eleverne?"
- Spejle: "Du siger altså, at ... Og hvad skete der så?"
- Udfordre: Hvad udfordrer dig mest? Hvad kan du gøre?
- Hvem kunne hjælpe dig?
- Hvad er dit næste skridt?

Reflektører

- Måske kan aktøren bruge det her...
- Gad vide om
- Jeg er ikke sikker, men det virker som om.....
- Det forekommer mig....
- Det lyder som om...
- Det jeg særligt hæftede mig ved er...

- At høre tilbage: "Du lyder vred, glad, engageret, når du siger... er det rigtigt?"

Fokusperson

- Jeg vil gerne gå herfra med en ide om, hvordan jeg kommer videre med mit projekt.
- Jeg vil gerne undersøge, udforske...
- Jeg spekulerer på om...
- Jeg er usikker på om...
- Jeg undrer mig over...
- Jeg mangler viden om... hvem ved noget om det?

Fem principper

1. Reflektørerne skal primært forholde sig til aktørens og hans projekt, ikke til samtalekonsulentens og hans måde at samtale på.
2. De skal tale om og ikke til eller med aktøren - eller samtalekonsulenten.
3. De skal generere ideer og også gerne konstruktive spørgsmål.
4. De må gerne udfordre aktøren og hans projekt, men i respektfulde og anerkendende vendinger.
5. De skal helt undgå skjulte dagsordner, men fx bruge time out.

TIPS til "ekstern interviewer" - dvs. en lærer, som ikke er en del af jeres eget team:

- Vær Gamemaster - både fokus på indhold og på proces.
- Brug tid på en klar aftale om emne, mål og arbejdsform
- Lav spilleregler om at lytte og tale
- Alle har fokus på at være professionelle
- Alle deltager i samtalen i et anerkendende perspektiv
- Forklar time out - proces, samtale om samtalen - evt. justering
- Afslutning, opsummer samtalen, bliv konkret på handleplan evt. opgavefordeling
- Ved samtalestart aftales fortrolighed om samtaleindhold og som afslutning på samtalen aftales konkret, hvad der refereres fra samtalen.

Tankerne bag "Helhedsorienteret undervisning"

Hvad er "Helhedsorienteret undervisning"?

Fastholdelseskaravanen, nu Ministeriet for Børn og Undervisning har med initiativet "Helhedsorienteret undervisning" ønsket at få udviklet og afprøvet en model, der kan give svar på følgende:

På hvilken måde kan undervisningen tilrettelægges og gennemføres inden for faglærerens aktionsfelt, så der skabes progression i indlæringen for elever, der i udgangspunktet har varierende faglige forudsætninger og et særligt behov for forbedring heraf, således at det sikres, at de på et givent grundforløb opnår de kompetencemål, som giver adgang til efterfølgende hovedforløb?

Attractor Rambøll har derfor i samarbejde med fire pilotskoler udviklet en model, der styrker de almenfaglige kompetencer i regi af den fagfaglige undervisning ud fra et ressourcensyn på elever, lærere og skoler.

Det ressourcensyn, der i modellen er anlagt i forhold til samarbejdet om og med eleven med anden etnisk baggrund end dansk har skullet bidrage til at sikre, at den enkelte elev oplever sig set, hørt, forstået og accepteret.

Læringsaktiviteterne i modellen for den "Helhedsorienterede undervisning" har ud fra den fagfaglige dimension skullet styrke samspillet mellem teori og praksis, og på den måde tilbyde meningsfulde læringsaktiviteter for eleven med henblik på at øge elevens indlæring. Det styrkede fokus på det almenfaglige i den fagfaglige dimension i modellen skal sikre at elever med svagere almenfaglige kompetencer bliver i stand til at opnå grundforløbets kompetencemål med henblik på at kunne fortsætte i hovedforløbet.

Den pædagogiske tilgang i modellen tager afsæt i FLOW-teori og Appreciative Inquiry, og inddrager endvidere evidensbaserede viden fra Dansk Clearinghouse, som de er nået frem til gennem et større studie om eleveres læring i førskole og skole. Det fremgår af rapporten fra Dansk Clearinghouse, at der kan identificeres tre afgørende forudsætninger for at øge indlæringen blandt elever. Attractor Rambøll har i projektet arbejdet ud fra forudsætningen om, at der ikke var grund til at antage at de forudsætninger var anderledes selv om eleverne på erhvervsskolerne er ældre.

Hvad skal eleverne opleve og lære?

Målet med modellen "Helhedsorienteret undervisning" er, at de unge oplever, at de bliver set, hørt, forstået og accepteret, og at de kan anvende deres læringsressourcer i meningsfulde læringsituationer og dermed øge deres lyst til

og udbytte af undervisningen. Eleverne skal opleve, at de indgår i en god dialog med lærerne, hvor de får indflydelse på deres uddannelsesplan og spillereglerne for undervisningen.

Desuden skal eleverne opleve, at der i forlængelse af afklaringen af deres kompetencer i almenfagene dansk, matematik (og naturfag) sættes delmål, så de kan udvikle deres almenfaglige kompetencer i den fagfaglige undervisning på grundforløbet, og at de opnår færdigheder til at komme på et hovedforløb.

Hvordan arbejder lærere og ledere med "Helhedsorienteret undervisning"?

Gennem modellen "Helhedsorienteret undervisning" får lærere og ledere på erhvervsuddannelsernes grundforløb metoder og værktøjer til at have fokus på de unges ressourcer og gøre eventuelle svagheder irrelevante.

Det handler om at møde eleverne med høje positive forventninger, hvor man ikke forsøger at lave eleverne og deres forudsætninger om, men i stedet møder dem på en anden måde end man plejer. Det sker gennem en helhedsorienteret tilgang, hvor man arbejder på at udvikle samspillet mellem: holdninger, undervisning, støtte, ledelse og organisering.

Modellen kombinerer lærernes faglige, pædagogiske og didaktiske kompetencer med anerkendende og ressourceorienterede måder at kommunikere og være sammen på, med en understøttende organisering af lærernes pædagogiske arbejde og tværgående samarbejde. Lederne bliver gennem modellen styrket i at kunne lede team, understøtte videndeling og tilrettelægge en fleksibel ressourceanvendelse. Modellen tager udgangspunkt i, at læringsmiljøet har afgørende betydning for indlæringen hos udsatte elever på grundforløbet. Derfor tager modellen afsæt i at styrke kompetencer blandt lærere og ledere til at kunne danne rela-

tioner, kunne lede læringsmiljøet samt at benytte virkningsfulde pædagogiske metoder.

Modellen styrker kompetencer hos ledere og lærerne, så de er i stand til at etablere læringsmiljøer med følgende karakteristika:

- Gode muligheder for selv at tage initiativ og for at styre sig selv - under ansvar for omgivelserne.
- Konkrete, energigivende mål.
- Håndterbare, ubureaukratiske regler.
- Mulighed for at tilpasse udfordringerne til kompetencerne.
- Tydelig, ikke ydmygende information om, hvor godt man klarer sig.
- At distraherende faktorer fjernes, så det er muligt at koncentrere sig.

Csikszentmihalyi og Hans Henrik Knoop er nået frem til at læringsmiljøer med disse karakteristika er optimale for at eleverne kan komme i flow.)

I "Helhedsorienteret undervisning" kombineres flow teori med Appreciative Inquiry, værdsættende metode, der tager udgangspunkt i, at mennesker vokser bedst i et felt af anerkendelse. Derfor har modellen fokus på, at kompetenceforløb og de skriftlige produkter skal befordre en praksis med disse tilgange, for at sikre, at den enkelte (elev, lærer, leder) opnår handlekraft og kompetence i eget liv, og i særlig grad i de relationer, vedkommende indgår i.

Ordforklaring

Helhedsorienteret undervisning

Det helhedsorienterede i dette projekt består i et ressourcensyn på eleven samt en model for i den fagfaglige undervisning at styrke elevernes almene kompetencer inden for dansk, matematik og naturfag.

Læringsstile

Et menneskes læringsstil handler om, hvordan det enkelte menneske:

- Koncentrerer sig om ny og svær information
- Bearbejder denne information
- Lagrer denne information
- Bruger denne information (Dunn og Dunn)

Mange intelligenser

Howard Gardners teori om "Mange Intelligenser". Der arbejdes med 8 forskellige intelligenser: Interpersonel intelligens, intrapersonel intelligens, sproglig intelligens, logisk-matematisk intelligens, musisk intelligens, kropslig/kinæstetisk intelligens, visuel-rummelig intelligens, naturalistisk intelligens.

Global indledning/holistisk indledning

Indledning til undervisning i form af film, anekdote, fortælling fra konkret/praktisk situation, brug farver og billeder. Lad den analytiske præsentation af dagens program følge umiddelbart efter.

Analytisk indledning

Følger umiddelbart efter den globale indledning. Præsenterer planen for undervisningen punkt for punkt, gerne nummereret, skriv gerne op på tavlen, eller del et ark ud, hvor punkterne er noteret i forvejen. Understreg nøgleord og vær meget sagligt orienteret.

Didaktik

Almene didaktiske grundkategorier:

- Mål, hvad skal eleverne lære.
- Indhold/stof/sag/materiale, hvad skal eleverne læse/forstå/fortolke/bearbejde.
- Metode, hvad skal eleverne gøre med indhold/stof/sag/materiale for at målet kan nås.

Fagfaglig

Fagfaglige kompetencemål refererer til det enkelte grundforløbs faglige mål: Fx "foretage faglig informationssøgning og kommunikation ved anvendelse af it".

Almenfaglig

Almenfaglige kompetencer referer i dette materiale til en danskfaglig, matematikfaglig og naturfaglig dimension i det fagfaglige.

Realkompetenceafklaring

En afklaring af den enkelte grundforløbsselevers reelle kompetencer danner baggrund for elevens individuelle uddannelsesplan. Denne vurdering skal sikre, at eleven får passende udfordringer i forhold til forudsætninger. Her er førtestene i dansk og matematik af stor betydning.

Lokal undervisningsplan

Alle erhvervsskoler skal udarbejde en lokal undervisningsplan. Undervisningsplanen skal indeholde tre niveauer, generelle forhold på skolen, et indgangs- eller uddannelsesniveau samt et niveau med læringsaktiviteter. Skolerne kan vælge at anvende værktøjet "Elevplan".

Se eksempel på skabelon her:

http://www.uvm.dk/Uddannelser-og-dagtilbud/Erhvervsuddannelser/Styring-og-ansvar-paa-erhvervsuddannelsesomraadet/-/media/UVM/Filer/Udd/Erhverv/PDF10/100826_ex_lokalup.ashx

”Adgangforalle”

IT og telestyrelsen har i samarbejde med ministeriet for Videnskab, teknologi og udvikling udgivet et gratis program til oplæsning af alle tekster, der ligger som filer.

Du kan hente produktet gratis her:
<http://www.adgangforalle.dk/>

IT-rygsæk

It-rygsækken er en samling af it-værktøjer (den bliver ikke bevilget pr. automatik og kun til ordblinde).

Flowteori

Flowteorien, der er blandt de nyeste teorier om læring, omhandler den menneskelige evne til at fordybe sig i en aktivitet. Selve flow-oplevelsen forudsætter overensstemmelse mellem det enkelte menneskes forudsætninger og aktivitetens udfordringer. Når læreren er i stand til at formidle fagligt nyt ind i en kendt kontekst, fremmes indlæringseffekten betydeligt, idet der i højere grad bliver overensstemmelse mellem de nye udfordringer og tidligere erhvervede kompetencer. Hans Henrik Knoop udtrykker det således:

Oplevelsesmæssigt er flow-tilstanden kendetegnet ved, at man er fuldstændig involveret, fokuseret og koncentreret; at man oplever stor indre klarhed ved at vide hvad der skal gøres, og i hvilket omfang det lykkes; at man ved at det er muligt at løse opgaven fordi ens kompetence matcher udfordringen.

(Knoop, DPU, www.dpu.dk/site.aspx?p=13216).

Appreciative Inquiry

Appreciative Inquiry (AI) betyder anerkendende undersøgelse og er en metode til at arbejde med udviklings- og forandringsprocesser. Tidligere var man optaget af at finde fejlene og rette dem. Ved at benytte AI's optik på udvikling af processer, tager vi afsæt i det, vi lykkes med, og det vi med fordel kan gøre mere af. AI bygger på Cooperriders antagelse om, at der bag ethvert problem ligger en frustreret drøm, og at svarene på at realisere drømmen findes i ens egen organisation. Ved at lade parterne omkring en proces fremhæve succeserne, finder de som oftest frem til holdbare, energivende og meningsfulde udviklingsmuligheder.

Kopiark **Lærerarket** planlæg et læringsforløb

Kopier arket og brug det til at skrive ned, hvordan dit undervisningsforløb skal være. Læs først afsnittet "Planlæg et læringsforløb" og svar derefter på spørgsmålene nedenfor.

Trin 1: Vælg tema og målgruppe

Tema for læringsforløb:

Hvilke elever er det du skal undervise og hvad er deres læringsbehov?

Læringsmodstand og dårlige skoleerfaring blandt eleverne:

Trin 2: Formuler læringsmål (hent inspiration i Inspirationskataloget side 2).

Trin 3 og 4: Afsæt ressourcer og organiser undervisningen

Læringsforløbets varighed: Hvornår:

Lærere, der skal deltage:

Inddeling af eleverne i grupper:

Trin 5: Planlæg aktiviteter (hent inspiration i Inspirationskataloget).

Plan	Varighed	Aktivitet	Læringspointer
Introduktion			
Aktivitet			
Aktivitet			
Aktivitet			
Aktivitet			
Afslutning			

Trin 6: Tilpas læringsmiljø

Hvilken form for klasseledelse skal der til for at understøtte det eleverne skal lære i forløbet?

Trin 7: Mål effekt og resultater

Hvordan vil du evaluere undervisningsforløbet med eleverne?

Hvordan vil du evaluere undervisningen med dine kollegaer?

Kopiark formulering af kompetencemål og mål for almenfagene

Fag	Aktivitet	Type	Varighed
Indledning	<p>Formål: Aktiviteter på grundforløbet skal skabe lyst og energi hos holdets unge.</p> <p>Aktivitet:</p>		
Fag-faglige mål			
Dansk	<p>Vi arbejder med målet.</p> <p>Aktivitet:</p>		
	<p>Vi arbejder med målet.</p> <p>Aktivitet:</p>		
Matematik	<p>Vi arbejder med målet.</p> <p>Aktivitet:</p>		
	<p>Vi arbejder med målet.</p> <p>Aktivitet:</p>		
Naturfag	<p>Vi arbejder med målet.</p> <p>Aktivitet:</p>		
	<p>Vi arbejder med målet.</p> <p>Aktivitet:</p>		
Afslutning			

Vil du vide mere

Litteratur

Armstrong, Thomas:

**Læsning og skrivning
med mange intelligenser**

Dafolo, 2004

Dunn og Griggs:

Synthesis of the Dunn og Dunn Learning-style

Model Research:

Who, what, when, where and so what
2003

Hermansen, Løw, Petersen(2004):

**Kommunikation og samarbejde
i professionelle relationer**

Alinea, 2007

Kagan og Stenlev:

Cooperative Learning

Alinea, 2006

Katzenbach, Smith:

The Wisdom of Team

1993

Knoop, & J. Lyhne:

Et nyt læringslandskab

- Flow, Intelligens og det gode læringsmiljø

Dansk Psykologisk Forlag, 2005

Knoop, & J. Lyhne:

Positiv Psykologi - Positiv Pædagogik

Dansk Psykologisk Forlag, 2008

Molly-Søholm, Schelde Andersen m.fl.:

Action Learning Consulting

Dansk Psykologisk forlag, 2010

Mulvad, Ruth:

Sprog i skole

Alinea, 2009

Stensmo og Harder:

Lederstil i klasseværelset

- innovation og professionalitet

Dafolo, 2009

Tønnesvang, Jan:

Selvet i pædagogikken

Klim, 2002

Weidner:

Kooperativ Læring

Dafolo, 2010

Web

Vedr. Brinckerhoff, Thorkil Molly-Søholm:
http://www.livslang.aau.dk/digitalAssets/27/27250_forandringsledelse-og-organisationskonsultation.pdf

Vedr. Lærerkompetencer og elevens læring:
<http://www.dpu.dk/omdpu/danskcaringhouseforuddannelsesforskning/udgivelser/laererkompetencerogeleverslaeringifoerskoleog-skole/sammenfatninglaererkompetencer/>

Nørgaard, Britta, Tidsskrift for Socialpædagogik nr. 16, 2005,
Axel Honneth og en teori om anerkendelse:

<http://www.socialpædagogik.dk/pdf/N%F8rgaard%20-%20Axel%20Honneth%20og%20en%20teori%20om%20anerkendelse.pdf>

Vedr.: Faglig læsning
<http://pub.uvm.dk/2011/fagliglaesning/>

Vedr. læringsstile: "Lær med stil"
(www.fastholdelseskaravanen.dk)

FAST HOLD ELSES KARA VANEN

VEJE TIL
GENNEMFØRT
UDDANNELSE

Sådan er guiden blevet til...

Guide til lærere er udviklet af de deltagende pilotskoler og Attractor Rambøll i pilotprojektet "Helhedsorienteret undervisning", der er et initiativ under Fastholdelseskaravanen. Fastholdelseskaravanen hører under Ministeriet for Børn og Undervisning, Afdelingen for ungdoms- og voksenuddannelser.

Projektet er finansieret af Den Europæiske Socialfond.

Guiden er en af fire publikationer, der er udviklet i "Helhedsorienteret undervisning". Serien af publikationer består af:

- **Guide til uddannelsesledere på erhvervsskoler**
- **Guide til lærere på erhvervsskoler**
- **Guide til læringsforløb og aktiviteter til lærere på erhvervsskoler**
- **Guide til uddannelsesudbydere til erhvervsskoler**

Forfattere: Rambøll Management Consulting, Attractor, Marianne Bruun Okholm i samarbejde med Mette Wybrandt, Amondo
Udgiver: Rambøll Management Consulting
Finansiering: Udviklingsarbejdet og udgivelsen er finansieret af Fastholdelseskaravanen og Den Europæiske Socialfond
Layout: Ide Astronauterne
Foto: Aarhus Tech, EUC Nordvestsjælland, Rambøll Management Consulting

**MINISTERIET FOR
BØRN OG
UNDERVISNING**

DEN EUROPÆISKE UNION

Den Europæiske Socialfond

Vi investerer i din fremtid